

Două reprezentări plastice aparținând epocii bronzului, descoperite la Copăcelu-Valea Răii

Tuțulescu Ion
iontutulescu@yahoo.com

Situl arheologic de la Valea Răii a fost sesizat în anul 1961, nivelul aparținând epocii bronzului, fiind descoperit în timpul unei cercetări de salvare din anul 1969¹. Cu acest prilej a fost descoperită o locuință de suprafață cu vatră interioară, în apropierea căreia s-a găsit și un topor de tip celt, aflat în colecția Muzeului Județean Vâlcea. Totalitatea materialelor descoperite aparțin fazelor III-IV ale culturii Verbicioara.

Între anii 2002-2004, au loc noi cercetări arheologice în acest sit, datorită strămutării în zonă a sinistraților de la Ocnele Mari. Colectivul de cercetare a fost alcătuit din arheologii Mariana Iosifaru și Cristinel Fântâneau, prilej cu care au fost trasate 16 secțiuni. Materialele aparținând culturii Verbicioara au apărut în S XII, carourile 6-9, nivelul de cultură gros de cca. 0,25 m, acesta nefiind uniform². Cercetătorii menționau în acest raport că, alături de ceramică aparținând fazelor târzii, și-au făcut apariția și unele materiale aparținând fazelor timpurii³.

Din întregul lot de materiale prezintă interes o toartă în bandă, de la un vas de culoare castanie. Menționăm că această toartă se termină cu un cap de bovideu, bine stilizat, de formă conică, creștetul plat, privirea spre interiorul vasului, gura fiindu-i redată printr-o incizie orizontală. Toarta pornește din marginea vasului, gâtul idolului fiind prins la mijlocul acesteia, grosimea lui fiind de 1,5 cm. Fragmentul pe care îl prezentăm este alcătuit dintr-o pastă bine aleasă, în compoziția sa intrând lut de bună calitate, cioburi pisate și mică. Pentru a îndepărta impuritățile, pe ambele suprafețe a fost aplicat un slip bine lustruit de culoare castanie, în ruptură observându-se culoarea neagră.

Dimensiuni:

- lungimea gâtului și capului este de 3 cm;
- diametrul gâtului este de 2 cm;
- lungimea capului pe orizontală este de 3,4 cm;
- lățimea maximă pe orizontală a capului este de 2 cm;
- lățimea maximă a torții este de 4 cm, iar cea minimă este de 3 cm.

După opinia cercetătoarei Marija Gimbutas, încă de la începutul neoliticului și până la mijlocul culturii minoice, apar capete de bou, frecvent asociate simbolurilor regenerării și energiei⁴. O piesă recent descoperită la Ostrovul Mare⁵ se remarcă prin asemănarea feței, cu mențiunea că aceasta are

¹ D. Berciu, *Cercetări privind preistoria județului Vâlcea*, în *Buridava*, 1, 1972, p.12.

² M. Iosifaru, Cr. Fântâneau, Râmnicu Vâlcea, cartier Copăcelu (Valea Răii), C.C.A. 2004, punctul 155.

³ *Ibidem*.

⁴ Marija Gimbutas, *Civilizația Marii Zeițe și sosirea cavalerilor războinici*, București, 1997, p. 50.

⁵ Gabriel Crăciunescu, Constantin Para, *O statueta zoomorfă de la Ostrovul Mare, Județul Mehedinți*, în *Drobeta*, XVII, 2007, p. 62.

coarne, nefăcând parte dintr-un vas. Tot în acest articol, autorii menționează că în cultura Gârla Mare, pe numeroase vase (vase mari și vase de mici dimensiuni), apar ca protome capete de taur ori păsări de baltă⁶.

Piese asemănătoare cu cea la care ne referim apar în sudul Italiei, la Broglio di Trebisacce,⁷ sit situat pe coasta ioniană a Calabriei. Asemănările dintre aceste piese merg până aproape de identitate, protomele sunt prezente pe toate în bandă, privirea acestora fiind spre interior, diferența constând din prezența coarnelor la cele din sudul Italiei. Protomele din sudul Italiei aparțin categoriei ceramicii gri, de factură egeeană, piesele fiind încadrate de cercetătoare, bronzului mijlociu-târziu⁸.

În lucrarea sa⁹, Gabriel Crăciunescu aduce o altă interpretare, reprezentările antropo și zoomorfe aparțin ultimelor faze ale acestei culturi, majoritatea lor fiind rezultate ale schimburilor culturale cu cultura Gârla Mare.¹⁰

Fragmentul supus atenției face parte dintr-un vas de mici dimensiuni, probabil un vas globular, utilizat în anumite ritualuri, legate de creșterea animalelor care reprezenta principala ocupație a populațiilor din epoca bronzului. După factură și culoare, reprezentarea plastică aparține fazelor I-II ale culturii Verbicioara (anul acesta, prin cercetările efectuate în zona de nord a sitului, am descoperit un nivel aparținând fazelor timpurii ale culturii Verbicioara).

Anul 2008 a debutat cu cercetarea arheologică preventivă efectuată pe strada Ghiocelilor, stradă situată la limita de nord a sitului de la Copăcelu-Valea Râii¹¹. În secțiunea notată S XXI, la adâncimea de 0,40 m, într-un nivel aparținând fazelor târzii ale culturii Verbicioara, s-a descoperit un picior de lut în stare fragmentară. Materialul din care este făcut se remarcă prin calitatea bună (lut, mică), de culoare neagră, bine lustruit, în spărtură observându-se o culoare castanie.

O prezentare mai amplă ne indică faptul că, pe partea superioară a piciorului (laba), apar ca decor, prin tehnica împunsăturilor succesive, nouă linii, care redau, fie degetele, fie motivele de ornament ale încălțăminteii. La călcâi apar dispuse vertical încă opt linii din împunsături succesive. Pe o parte și alta a piciorului apar două proeminențe conice cu diametrul de 1,2 cm, sugerând probabil gleznele. Aceste proeminențe sunt încadrate de un cerc de împunsături succesive, având în vârful lor o incizie realizată cu un obiect ascuțit. Pe partea dreaptă a piciorului, această proeminență nu apare, ea fiind distrusă din vechime. Fragmentul plastic prezintă în partea superioară două cercuri de împunsături succesive, unul păstrându-se intact.

---

⁶ *Ibidem*, p. 64.

⁷ Clarissa Belardelli, *News from the middle and late bronze age in southern Italy, Bronzezeitliche culturerscheinungen, im Karpatischen Raum. Die Beziehungen zu den benachbarten gebieten*, 2, Baia Mare, 2001, p. 69.

⁸ *Ibidem*, p. 70.

⁹ Gabriel Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, Craiova, 2004, pp.94-95.

¹⁰ *Ibidem*, p. 95.

¹¹ Colectivul de cercetare a fost format din arheologii: Mariana Iosifaru, Claudiu Aurel Tulugea, Tuțulescu Ion și fizicianul Ovidiu Părăușanu. Au fost trasate 8 secțiuni, notate în continuarea celor 16, din anii anteriori.

Dimensiuni:

- lungimea maximă a labei este de 6,3 cm;
- lăţimea maximă a labei este de 2,8 cm;
- înălţimea labei este de 2,2 cm;
- înălţimea maximă a piesei este de 4,1 cm;
- diametrul maxim al glesnei este de 2,4 cm.

După toate aparenţele, această reprezentare plastică este piciorul drept al unui idol sau partea inferioară a unui vas antropomorf.

Reprezentări ale piciorului uman apar încă din fazele târzii ale culturii Starcevo-Criş, când pătrund puternice influenţe vinciene¹², ele continuând să apară în arealul culturilor Boian, Precucuteni, Gumelniţa. Analogii cu piesa noastră în epoca bronzului găsim la Mogoşeşti, jud. Argeş, în mediul culturii Tei¹³, dar şi în celelalte culturi contemporane civilizaţiei Verbicioara (Cultura Monteoru, Otomani, Gârla Mare, Wietenberg). Dacă observăm puncte cu asemenea descoperiri, constatăm că Bazinul Carpatic este plin de asemenea reprezentări, fiind descoperite un număr important din piese de acest tip¹⁴.

La majoritatea lor, reprezentarea prezintă piciorul drept, cel încălţat, sugerând un simbol al mersului, „a ceea ce urma să sosească”¹⁵.

În nordul Olteniei, piese asemănătoare apar în mediul culturii Verbicioara la Govora Sat, punctul Huidu I¹⁶, care, după părerea cercetătorului G. Crăciunescu, aparţin fazei a V-a¹⁷.

Prin cele două piese de artă prezentate mai sus emitem ipoteza că, civilizaţiile bronzului mijlociu şi târziu aveau strânse legături cu spaţiul balcanic, dar şi cu cel central european. Mai mult, cele două artefacte ne aduc informaţii esenţiale pentru cultura şi spiritualitatea comunităţilor umane din epoca bronzului.

Summary

Two plastic representation of the Bronze Age discovered in the Copăcelu-Valea Răii

The author of this article brings into the scientific aria two plastic representation belonging to the Bronze Age, discovered at Copăcelu-Valea Răii. Along with descriptions of pieces, the researcher found analogies with the Balkan and central European joining them Verbicioara culture. The pieces are a human leg and ear in a band with „protoma animal”, suggesting the existence

¹² Eugen Comşa, *Unele date cu privire la încălţăminte din epoca neolitică de pe teritoriul României*, în, SCIVA, 43, 1992, p. 35.

¹³ Cristian Schuster, *Despre reprezentările în lut ars ale piciorului uman din epoca bronzului*, în *Analele Banatului*, VII-VIII, 1999-2000, p. 261.

¹⁴ *Ibidem*, p. 266.

¹⁵ *Ibidem*. Practică legată de tipul de economie utilizată de aceste comunităţi (creşterea animalelor şi viaţa nomadă a oamenilor din acele timpuri îndepărtate).

¹⁶ Petre Gheorghe Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Râmnicu Vâlcea, 1995, fig. 15/1-3.

¹⁷ Gabriel Crăciunescu, 2004, *op. cit.* p. 95.

of practices related to livestock farming and nomadic life of these ancient communities.

Planșe:

Pl. I: fig. 1 – ceramică gri de tip egeean, descoperită la Broglio di Trebisacce (după Clarissa Belardelli, 2001); fig. 2 – reprezentare plastică a unui picior uman, descoperită la Govora sat, punctul Huidu I (după Petre Gheorghe Govora, 1995);

Pl. II: fig.1 – 3, fragmentul de vas cu protomă de animal descoperit în anul 2003 la Copăcelu – Valea Răii;

Pl. III: fig. 1 – 4, reprezentarea plastică a unui picior uman descoperit în anul 2008 la Copăcelu – Valea Răii.

Bibliografie:

Berciu 1972: D.Berciu, Cercetări privind preistoria județului Vâlcea, Buridava, 1, 1972, p. 11-27.

Belardelli 2001: Clarissa Belardelli, News from the middle and late bronze age in southern Italy, *Bronzezeitliche Kulturerscheinungen, im Karpatischen Raum. Die Beziehungen zu den benachbarten Gebieten*, 2, Baia Mare, 2001, pp. 69-76.

Eugen Comșa 1992: Eugen Comșa, Unele date cu privire la încălțăminte din epoca neolitică de pe teritoriul României, *SCIVA*, 43, 1992, pp. 35-49.

Crăciunescu 2004: Gabriel Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, Craiova, 2004.

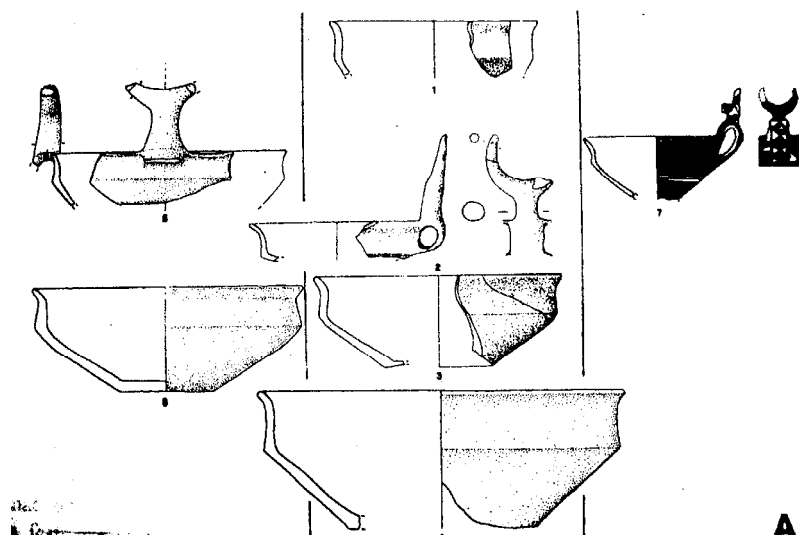
Crăciunescu, Para 2007: Gabriel Crăciunescu, Constantin Para, O statueta zoomorfă de la Ostrovul Mare, județul Mehedinți, Drobeta, XVII, 2007, pp. 62-66.

Gimbutas 1997: Marija Gimbutas, *Civilizația Marii Zeițe și sosirea cavalerilor războinici*, București, 1997.

Govora 1995: Petre Gheorghe Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Rm. Vâlcea, 1995.

Iosifaru, Fătâneanu 2004: Mariana Iosifaru, Cristinel Fătâneanu, Râmnicu Vâlcea, cartier Copăcelu (Valea Răii), *C.C.A.* 2004, punctul 155.

Schuster 1999-2000: Cristian Schuster, Despre reprezentările în lut ars ale piciorului uman din epoca bronzului, *Analele Banatului*, VII-VIII, 1999-2000, pp. 261 – 278.

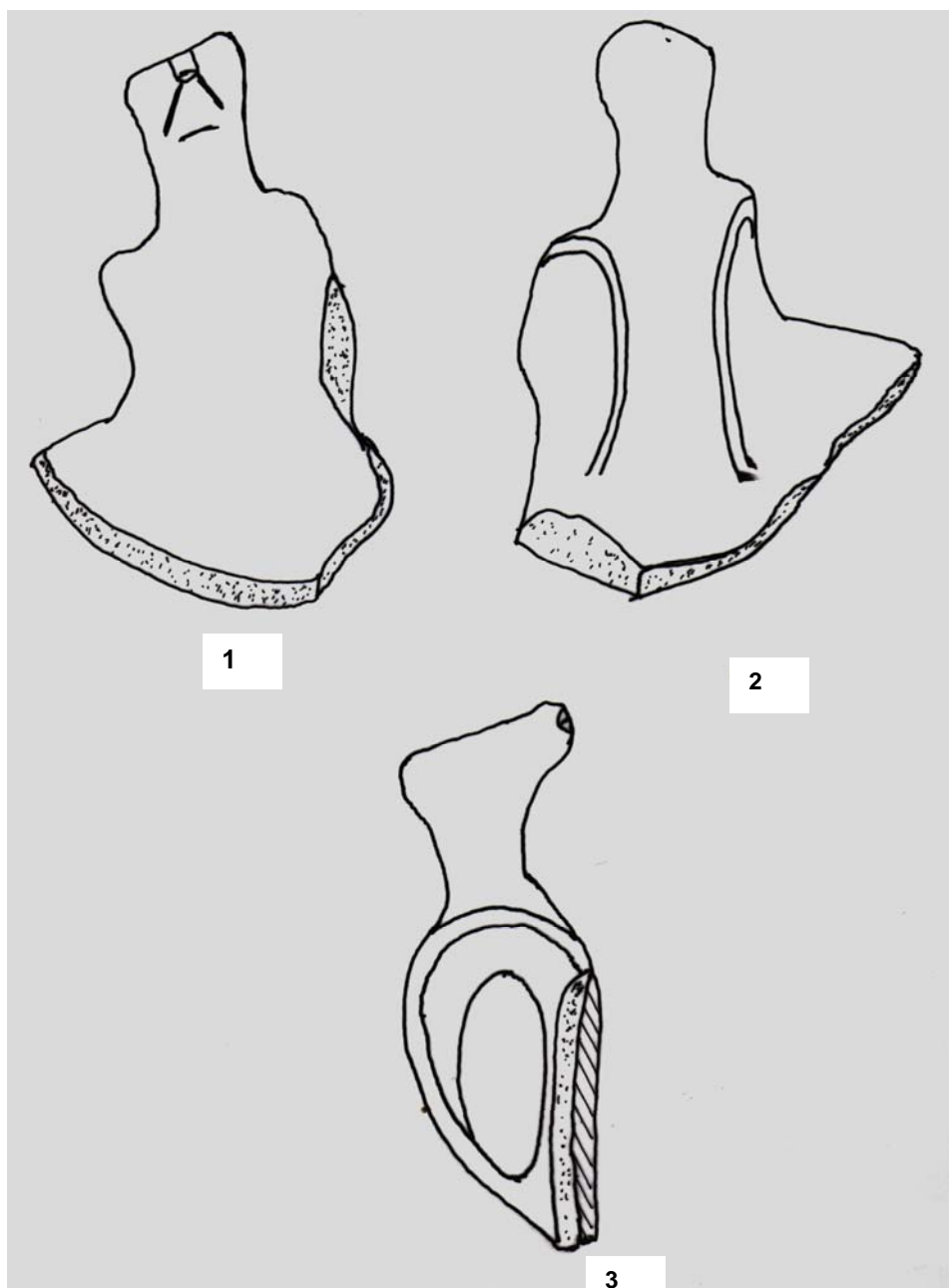

1

2

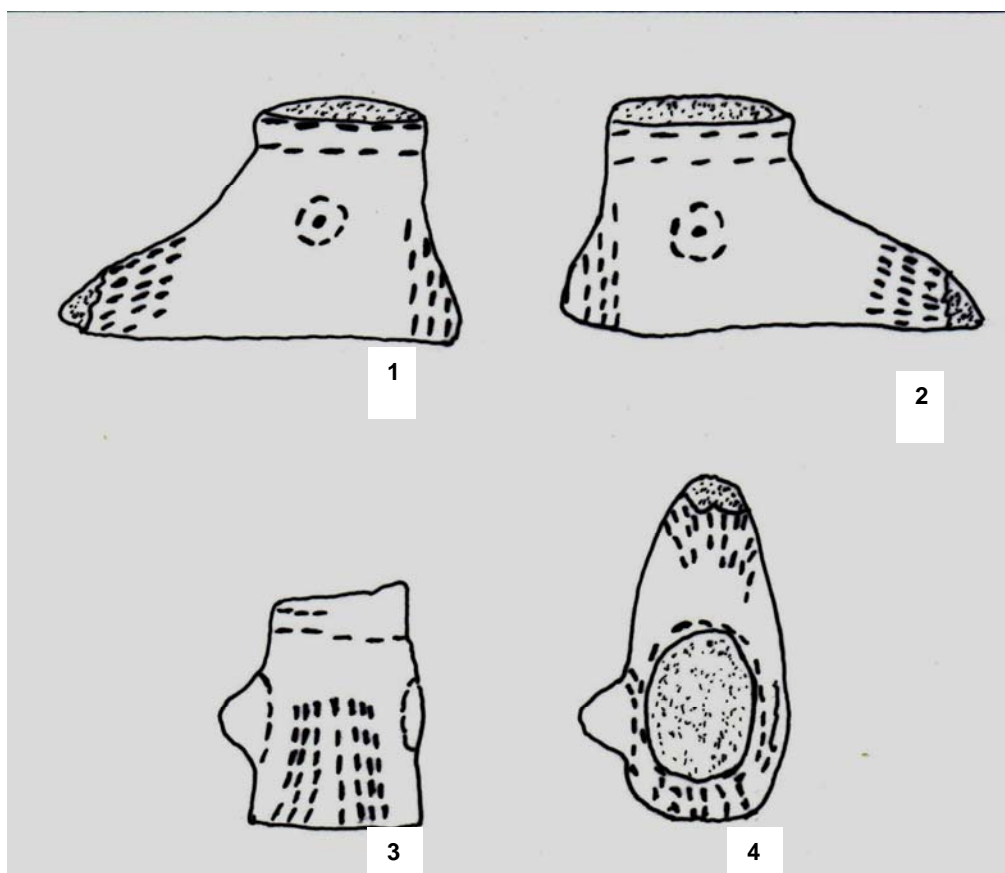
Pl. I

Pl. II

41

www.muzeu-valcea.ro / www.cimec.ro

Pl. III